

עירובין נז

משה שווערד

1. תוספות עירובין דף נו/ב

משכחת לה במתא - הקשה השר מקוצי כדמשכחת לה מגרש רביע דתחומין וקרנות במתא דהוי ח' אלפים על ח' אלפים ומגרש הוי ל"ו ותחומין וקרנות ומתא הוו קמ"ד פעמים אלף על אלף וי"ל דערי מקלט אינן גדולים כל כך כדאמר בפרק אלו הן הגולין (מכות דף י.) ערים הללו אין עושין אותם לא גדולות ולא קטנות ...

2. תוספות מסכת עירובין דף נז עמוד א

כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא - ואין החשבון מכוון ... אלא יש מעט יותר מאמתא ותרי חומשי באלכסונא.

3. שו"ת תשב"ץ חלק א סימן קסה

כתבתי לך בפעם הראשונה שבידיעת שטח העיגול יש לנו בתלמוד דרך מסכים לדרך חכמי יון והוא כמה מרובע יתר על העגול רביע ואתה תפסת עלי ואמרת שאינו מסכים אל האמת ואינו דרך לחכמי יון והארכת בזה והעולה מדבריך כי החשבון הזה יש בו קירוב כי לפי דרך חכמי התלמוד אין הקו הסובב יותר מג' דמיוני הקוטר ולפי דקדוק חכמי יון הוא יותר מעט שהוא ג' דמיונים ושביעי ... והנה לך ברור שלא נעלם מגורסי התלמוד דקדוק היונים בענין זה ... וכן מה שאמרת שמה שאמרו (שם ע"ו ע"ב) דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא אינו מסכים אל האמת כבר הרגישו בזה המפרשים ז"ל ...

אלא יש לנו לומר אחד משני דברים או שקבלתן כך היתה ללכת ע"פ דרכים אלו ואע"פ שיש בהם קירוב דהא שיעורין הלכה למשה מסיני הם כדאי בעירובין (ד' ע"א) ובסוכה (ה' ע"ב) ובדוכתי אחריתי. ואפ"ל שכך נאמרה הלכ' למשה מסיני כמ"ש בקדושין (ל"ט ע"א) על ענין אחר והטעם בזה לפי שלא ניתנה התורה למלאכי השרת כמ"ש בברכו' (כ"ה ע"ב) ובקדושין (נ"ד ע"א) על ענינים אחרים ושמא כך נמסרה להם הלכה שיתנהגו על עיקרים אלו אע"פ שיש בהם קירוב כאלו הם מדוקדקים ...

4. ספר יד בנימין

במשנה נחמין קרפף לעיר דברי ר"מ וסכ"א
לא אמרו קרפף אלא בין צי עירוח
הרמב"ם ז"ל צריש פכ"ח מהל' שנת פסק
במכמ"ם, וכ"ד הרמב"ם ז"ל וכן פסק בשו"ע
סי' שצ"ח סעי' ה' (וכן עי' מי' הרשב"א) אכל
דעת הר"מ מרוטנבורג ז"ל הוצא ברא"ש דהלכה
כר"מ וכ"ד הרשב"א ז"ל בעצה"ק דהלכה כדברי
המיקל בעירובין וכן פסק הרמ"א. ועי' ביאור
הגר"א (וע"ע היטב במוד"ה רב הונא וזמה
שהנחנו שם).

5. שערים מצויינים בהלכה

(שבת פכ"ח) פסק כרבנן. וטעם לאלו
הפוסקים כר"מ, משום דהלכה כדברי המיקל
בעירובין. והביאו עוד ראיה מגמ' נדרים (נו):
דאיתא התם מנ"ל דעיבורא דעיר כעיר דמי,
דכתיב "ויהי בהיות יהושע ביריחו", אילמא
ביריחו ממש, והכתיב "ויריחו סוגרת
וקסוגרת", אלא לאו ש"מ דעיבורא דעיר
כעיר דמי. ובשו"ע (אור"ח סי' שצח ס"ה)
פוסק כרבנן, דלעיר אחת אין נותנין כלום.
והרמ"א פוסק כר"מ, דלעיר אחת נותנין
שיעור קרפף אחד.

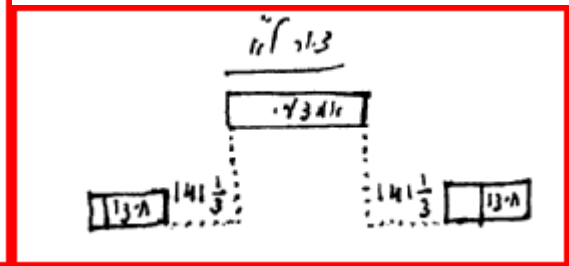
6. חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף נז עמוד א

מנא ה"מ אמר רבא דאמר קרא מקיר העיר וחוצה תן חוצה ואח"כ מדוד. ואע"ג דלא אתפרש שיעור דחוצה כמה הוי מ"מ כיון דהאי חוצה הוי רחוב לעיר וכחצר לה דמיא נתנו בו חכמים שיעור כחצר המשכן, וכן כתב הראב"ד ז"ל:

לכאורה משמע דהאי מנא ה"מ לר' מאיר קאמר דאי לרבנן הא לא יהבי קרפף לעיר אחת, וא"כ איכא למידק היאך לא שאלו כאן בגמרא ורבנן האי קרא מאי עבדי ליה כדאמרי' בעלמא, ועוד דרבנן אי אית להו חוצה אפילו לעיר אחת נמי ואי לית להו קרפף לשתים מנא ליה לרב הונא מיהא דאמר קרפף לזו וקרפף לזו, ושמא נאמר בזו דלשתים סברא הוא משום דדחיקא תשמישתייהו, אבל בירושלמי מצאתי דאפילו רבנן דרשי ליה נמי מהאי קרא ושניהם מקרא אחד דרשו, דגרסי' התם רב הונא בשם רב ר' מאיר ורבנן מקרא אחד הן דורשין ר' מאיר דריש מקיר העיר וחוצה מה ת"ל וחוצה מכאן שנותנין קרפף לעיר רבנן דרשין וחוצה מה ת"ל מקיר העיר מכאן שאין נותנין קרפף לעיר, ונראה פירושו ורבנן דרשין וחוצה אלא שהתורה אמרה מקיר העיר כלומר לעיר אחת מדוד מקיר העיר ולא תתן לה חוצה, ולפי זה רבא בין לרבנן בין לר' [מאיר] קאמר הכא בגמרינן דשניהם מקרא אחד דרשו:

7. ספר יד בנימין

דף נ"ז ע"ב בגמ' לא משולשין ממנא אלא רואין כל שאילו מטיל אמנעי ביניהן והיו משולשין ואין בין זל"ז אלא קמ"א ושליש עשה האמנעי את שלשתן להיות אחד. היינו כזה (צ"ח ל"א) ורואין שאילו האמנעי עומד בין שני החיצונים נמצא דאיכא בין שני החיצונים (סוף מהכפר האמנעי) רפ"ג אמה פחות שלי"ש, דכין חיצון א' לאמנעי איכא קמ"א ושליש וכן בין החיצון השני לאמנעי כן מצוה ברש"י, וכ"ה ברמב"ם פכ"ח מהל' שבת הל' ה' ונשר"ע סי' שצ"ח סעי' ה', אבל הראב"ד ז"ל בהשגות השיג ע"ז וכחצ דאין טחנין בין שני החיצונים רווח של ד' קרפפיות אלא נריך שיהא ביניהם רק קמ"א ושליש ע"ש, מיהו במ"מ הסכים לר' רש"י והרמב"ם ז"ל עיי"ש. (ועי' עוד מה

8. ביאור הלכה סימן שצח ד"ה רפ"ג

רפ"ג אמות פחות שלישי וכו' - יש להסתפק אם היה ביניהם השיעור דרפ"ג אמות ולא יותר ורק שהאמצעי לא היה עומד מכוון באמצע ורק נוטה לצד אחד יותר דאלו היו רואין אותו כאלו עומד כך באמצע בשורה אחת היה ממנה לצד אחד פחות מקמ"א ולצד השני יותר מקמ"א ובהא הלא לא מהני לעשותן כעיר אחת דכיון דמצד אחד תהא ריוח חלל יותר מקמ"א אין הכפר ההוא מצטרף ונמצא אין כאן רק שנים ובשנים אין לנו כלל דין הזה שנימא רואין כאלו סמוכה אף שרחוקה אלפים דלשני עירות אין נותנין רק קמ"א אמה ולא יותר וכמבואר בס"ז או אפשר דכיון דבסך הכל אין כאן אלא רפ"ג אמות אף שהיא נוטה לצד אחד קצת רואין אותה כאלו נתונה באמצע דאין צריך לכוין כ"כ שתהא יושבת כנגדן באמצע מכוון דוקא. והנה מלשון המשנה אם יש בין שניים החיצונים קמ"א אמה ושליש משמע שצריך שיהיה מכוון דוקא שלא תהא מכל צד יותר מקמ"א אמה אכן מלשון הרמב"ם דכלל שתהא ביניהם רפ"ג אמות משמע לכאורה דאין קפידא בזה ורק שבין כולם לא תהיה יותר מהשיעור ואז רואין האמצעית כאלו נתונה מכוון באמצע בין שניהם וצ"ע שוב מצאתי בחתם סופר תשובה צ"ד שנשאל בזה ומדעתו נראה שצריך שיהיה מכוון באמצע דוקא רחוקה משניהם בשוה ודע דמה שכתב שם לענין עיר העשויה כמין גאם שאין מרבעין אותה ורק מותחין החוט באלכסון כמין יתר של קשת זה אינו דברשב"א בחידושו (הנדפס מחדש) וכן בריטב"א כתב להדיא דעושין לה ריבוע וכדעת השואל בתשובה שם ולפלא שלא עיין בריטב"א:

9. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן צד

איותה נפשו היפה לדעת דעתי הקלושה, הא דתנן בעירובין נ"ז ע"א במתני' וכן ג' כפרים המשולשים אם יש בין ב' חיצונים קמ"א אמה ושליש עשה אמצעי שלשתן להיות א', אם הוא דוקא דעושה שלשתן להיות א' או ה"ה נמי אפילו אם הוא רחוק מאחד יותר מקמ"א ושליש מ"מ כיון שהוא קרוב לאחד אמרינן רואים ונעשו שניהם א', ונפקא מיני' שכשהולך מכפר הרחוק ומגיע לכנגד האמצעי נחשב לו משם עד סוף הכפר השלישי רק כד' אמות:

ובתר דבעי הדר פשיט ל' דשפיר אמרי' רואים שהרי בש"ס שם /ערובין נ"ז/ [ע"ב] מדמינן לעיר העשוי' כקשת ובעיר העשוי' כקשת אין חלוק בין קשת כזה /במקור מופיע ציור/ ובין עשוי כגם כזה /במקור מופיע ציור/ 1/ נמצא אמרינן רואין מצד א', ועוד דכ"ש הוא השתא אמרינן רואין לחבר שני הצדדים מכ"ש לצד א' כדאמרינן מהו דתימא מרוח א' אמרינן וכו' ע"ש נ"ה ע"א, אלמא גריע ב' רוחות מרוח א' וכיון דאמרינן רואין לחבר האמצעי לשני כפרים משתי רוחות מכ"ש לחברו מרוח א', אלו דבריו: הנה בתחלה אומר מה דמייטי ראי' לסברתו מעיר העשוי כגם וצייר כזה /במקור מופיע ציור/ 2/ משמע דס"ל דנותנין לה זויות חדודה באמצע השדה נגד הזויות שבעיר ובזויות שבשדה מרבעים ומוודדים התחום משם, במ"כ טעה בדמיונו ולית' להך דינא אלא עיר העשויה כגם עושים לה יתר כיתר של קשת כזה /במקור מופיע ציור/ 3/ וא"כ אין כאן שום ראי' מעיר העשויה כגם הנ"ל, ומ"ש דהשתא משתי רוחות אמרינן רואים מכ"ש מרוח א', אמת שכן איתא סברא זו לעיל נ"ה ע"א אבל בשמעתין דקרפף נ"ז ע"ב איתא סברא בהיפוך, דלענין קרפף תליא בדחיקא תשמישתא אבל היכא דאיכא אורא טפי לא יהבינן קרפף כולי האי, א"כ ה"נ כי אורא בחד גיסא טפי לא אמרינן רואין דאתי אורא דהאי גיסא ומבטל ליה, ונהי דאי הוה עומד כפר האמצעי בין הכפרים ממש הוה סגי בקמ"א ושליש מצד א', אבל השתא דנימא רואים לא מקילינן כולי האי, דהרי הראב"ד רפכ"ח משבת פליג אהסוברים דאמרינן רואים ארפ"ב אמות וב' שלישים, דדוקא כשעומד באמצע ממש יהבינן ב' קרפיפות, אבל רואין מסתיין דיהבינן קמ"א ושליש ורוחב הכפר האמצעי יעיין שם בה"ה, ונהי דלא קיי"ל הכי היינו באיכא דחיקא משני צדדים, אבל היכא דאיכא רווחא דאורא מצד א' לא שמענו ואפושי פלוגתא לא מפשינן, וכן יש להבין מלשון הרמב"ם שם למעיין שם וכן דקדק רבנו יהונתן בלשונו וכו' קמ"א לכאן וקמ"א לכאן וכו' ע"ש, וכן מוכח מלשון רש"י ד"ה כל שאילו מטיל אמצעי ביניהן וכו' אבל אם רבה אור יותר מכאן לא אמרינן רואין, עכ"ל שהוא שפת יתר ומילתא דלא צריכא, דמהיכי תיתי נימא רואי' באור יותר מכאן מה שלא היה מועיל בעומד ממש, אע"כ להורות דאי איכא אור יותר מכאן מצד א' אע"ג דבצד השני הוה רק קמ"א ושליש אפ"ה לא אמרינן רואין, והוצרך לזה דלא תיקשי לר"ה דאמר רואין א"כ לאשמעינן מתניתין רבותא טפי ואפילו בשני כפרים וכדעת מעלתו משו"ה פי' דכולי האי לא אמרינן:

איברא בתוס' דבכורות ל"ט ע"א יש להבין קצת כדעת מעלתו, במ"ש דמשולשים דקרפף אינו לא כמשולשים דמכות ולא כדהתם ודמגלה, וקשה בשלמא כמשולשים דמכות לא הוה אבל כדמגלה אית' דהרי כפר אחד עומד בראשו וא' באמצע וא' בסופו אע"כ אפילו א' רחוק וכדמעלתו, כן יש להבין לכאורה. אבל לא נ"ל, אלא כוונת התוס' דמשולשים דמתני' אינו כההיא דמגלה ששלשתן עומדות בשורה א' ממש כמו תפירות המגלה, לא כן הוא, אלא שעומדים כעין סגול שכשמתיחים החוט מזה לזה ומזה לזה יעשה צורת משולש כזה /במקור מופיע ציור/ וזהו כוונת משולשים דמתני' ולא כההיא דמגלה כנלע"ד, ולעולם לא אמרינן רואין אלא משני צדדים ולא מצד א':

ומ"ש מעלתו עוד וז"ל, ועוד לא מצאתי בפ' היתר דהכפר עומד מעבר לנהר אף דמצד עיר פלוני יכול לעבור דרך המעבורת אבל לצד כפר השני ליכא מעבורת, אם כסברת תשו' חו"י סי' קנ"ה דמשולשים הוה מטעם קקשת א"כ כאן לא שייך זה היכי דלא יכול לעבור אלא דרך ספינה או נימא אפ"ה אומרים רואין עכ"ל, לא ידעתי למה /למה/ נתלה בחו"י, הרי בתלמוד ערוך בעירובין נ"ז ע"ב כמה יהי' בין חיצון לאמצעי אלפים אמה, משמע היכי דאיכא יותר, שאינם יכולים לבא בשבת מחיצון לאמצעי משום איסור תחומין לא אמרינן רואין, וא"כ ה"ה נהר המפסקת ואינו יכול לבוא בספינה הרי ה"ל למבעיא איבעיא דיליה. ומ"מ אפשר לחלק ולומר דבהפסק נהר איכא מציאות ע"י הערמה ות"ח כבשבת קל"ט ע"ב, וכן משמע קצת בעירובין נ"ז ע"ב גבי בני אקיסטפון וארדשיר, מדלא קאמר איכא גישרא דדגלת דמפסקא כבימות קכ"א ע"א ואמר איכא דגלת משמע התם לא הוה גישרא ושבלת הנהר הפסיקום, ודגלת מים שוטפים הי' ולא מצי לעבור בלי ספינה כדמשמע במסכת מ"ק כ"ה ע"ב רבא כי הוה אתא לדגלת וכו' ואפ"ה מתחשב, ועיין בעירובין ס"א ע"א עיר שיושבת על שפת הנחל עפרי"ף ורמב"ם שם. מ"מ לנידון שלפנינו לא ידעתי מקום הספק כיון שעכ"פ במקום העיר עוברים בשבת מעבר לנהר ע"י מעברות כמ"ש מעלתו, לא ידעתי אם כוונתו גשר בנוי או גשר פורחת וסומכים על איזה תשו' גאונים אחרונים המצוינים בספר אשל אברהם שבגליון באר היטב [סי' של"ט ס"ד], יהי' איך שיהי' כיון דבצד העיר עוברים לכפר האמצעי בשבת בהיתר ובני כפר שבצד העיר אינם רחוקים מהעיר כ"א ק"ן אמה ויכולים לבא בשבת אל מקום המעבר ויכולים לבוא אל הכפר האמצעי אין כאן דבר המעכב אי הוה גוף הדין אמת, אבל כבר כתבתי שאין דעתי נוטה להתיר כלל כיון שאין קרובה משני צדדים:

10. חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף נו עמוד ב

ולענין פסק הלכה יש מי שאומר דהלכה כר' מאיר וקא יהיב טעמא משום דמיקל והלכה כדברי המיקל בעירוב, ואפילו לחדא יהבינן קרפף, ועוד דאמרינן בנדרים [נו ב'] הנודר מן העיר מותר ליכנס לתחומה ואסור ליכנס לעיבורה דכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו מאי ביריחו אילימא ביריחו ממש והא כתיב ויריחו סוגרת ומסוגרת אלא לאו בעיבורה אלמא אפילו לעיר אחת נותנין עיבור, ויש מי שפוסק כרבנן מדשקלו וטרו אליביהו חייא בר רב ורב הונא, וההיא דנדרים בתוך עיבורה ממש תוך בורגנין הסמוכין לה המעוברים עמה:

ולענין פלוגתא דחייא בר רב ורב הונא קיימא לן כרב הונא, חדא דקשיש ועדיף מיניה כדמוכח בפ' שני דערכין שהיה מוכיחו, ועוד דפשטא דמתני' כוותיה אזלא דאם יש לזו שבעים אמה ושירים משמע ודאי דהואי סיומא דמילתא דחכמים, והא דמותיב ליה חייא בר רב משלשה כפרים דאוקמה איהו בכל שאילו מכניס אמצעי ביניהם, לאו דחויא היא דהא ר' חנינא מוקי לה הכין, ומיהו מדאמר ליה רב ספרא לרבא בסמוך הני בני אקטיספון וכו' והא איכא דגלת דמפסקא יתר מקמ"א ושליש, מהא ליכא

ראיה דקמ"א ושליש בעינן. אלא לרוחא דמילתא קאמר לומר דאפילו אם תמצא לומר דהלכה כר' מאיר אכתי טפי איכא, ואלא מיהו מהנך דאמרן ראיה יש דהלכה כרב הונא. **וא"ת א"כ מאי קאמר נפק אחוי ליה הנך אטמתא דשורא דמבלען בדיגלת בתוך שבעים ושירים דאלמא דוקא שבעים ושירים הא טפי לא** דאי לא לימא דמבלען בתוך קמ"א ושירים, **נ"ל דמבלען הן וקרפיפן בתוך שבעים ושירים לקטיספון וקרפיפיה ותוך שבעים ושירים לארדשיר וקרפיפיה קאמר**, וכי האי גוונא נמי תניא בפ' פסין גבי הא דאמר ליה רב חסדא למרי בריה דרב הונא בריה דרב ירמיה בר אבא אמרי קא איתתו מברנש לבי כנישתא דדניאל תלתא פרסי וכו' נפק אחוי ליה הנהו מתואתא דמבלען בתוך שבעים אמה ושירים, ולדעת רב הונא כל חדא ממתתאה וקרפיפה מבלעא בתוך שבעים ושירים דקרפיפה דחברתה קאמר, ויש מי שאומר דאטמתא דשורא דינן כבית וכעין גדודיות הן ואין נותנין להם קרפף והרי אקטיספון וארדשיר כערים יחידות ומש"ה דוקא מבלען בתוך שבעים ושירים הא טפי לא, ומתואתא דפ' פסין נמי רש"י ז"ל פי' עיירות חריבות, אלא שר"ח ז"ל פי' כפרים:

11. חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף מב עמוד א

מהלך אלפים פסיעות בינוניות. פי' דפסיעה בינונית אמה בקרוב, ואפילו בשבת יכול למנות ולעשות כן אם הוא צריך ללכת אותם בשבת לשום צורך שבת, ומונה אותם בינו לבין עצמו והויא לה כמדידה דמצוה דשריא כדאיתא בשלהי מסכת שבת (קנ"ז א').

12. המאירי על מסכת עירובין דף נז/ב

ולא ימדוד אלא כנגד לבו כלומר שאף חכמים חששו אחר שצריכים שני אנשים להתעסק במדידה שמא יתן זה את החבל כנגד צוארו וזה כנגד רגליו והתבל מתקצר מפני האלכסון ונמצא מחמיר במדתו ומתוך כך נתנו מדה וקבעו מקום אחד להיות המדה שוה בכלם והסכימו להיות המדה שומה כנגד הלב מפני שהעין מצויה לכוין בה יותר ביושר משיתנוהו כנגד הראש וכנגד הרגלים וכן שהמדידה באה להם בנקל בכך ואין חוששין למה שאין כל בני אדם שוים בקומה שמן הסתם בבני אדם בינוניים הם מודדי':

13. חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף נז עמוד ב

מתני' אין מודדין. **פירוש כל שבא למדוד בקרקע ממש הא עדיף טפי והיא המדידה הנכונה**, אבל מי שמודד בחבל שהוא גבוה מן הקרקע שאינו רוצה לטרוח למדוד בקרקע נתנו חכמים מקום מסויים שלא יתן המודד החבל אלא כנגד לבו כדי שלא יהא האחד מודד כנגד ראשו והאחר כנגד מרגלותיו ונמצא ממעט בתחומין.